

Máté HOLLÓS

HUNGAROTON
CLASSIC

HCD 32485 • DIGITAL

„Ének, hajolj ki ajkamon”
Songs, Float from my Lips

Căra luma phírav

Gemini Guitars

Adagio ed appassionato

Omaggio No.2

Kajetan Tyl

Dreamlessness and at last Dream

Máté HOLLÓS

(1954)

ÉNEK, HAJOLJ KI AJKAMON * SONGS, FLOAT FROM MY LIPS

1	Cára luma phírav (Járom a világot) / I Wander the World <i>Edít Kolompár</i> – ének (hangszalag) / voice (tape), <i>István Matuz</i> – basszusfuvola / bass flute <i>Emese Virág</i> – zongora / piano Ének, hajolj ki ajkamon / Songs, Float from my Lips	7'19" 0'53" 5'02"
2	I. Invokáció / Invocation	0'53"
3	II. Sirató / Lament	1'24"
4	III. Novellette <i>Rivka Golani</i> – mélyhegedű / viola Gemini gitárok / Gemini Guitars	2'45" 9'32"
5	I.	5'25"
6	II. <i>Péter Katona, Zoltán Katona</i> – gitár / guitars Adagio ed appassionato	4'07" 9'42"
7	I. Adagio	5'53"
8	II. Appassionato <i>Péter Somogyi</i> – hegedű / violin, <i>Zoltán Gyöngyössy</i> – fuvola / flute <i>Emese Virág</i> – zongora / piano	3'49"
9	Omaggio No. 2 (In memoria di István Vántus) <i>Weiner Kamarazenekar / Weiner Chamber Orchestra</i> vezényel / conducted by <i>Richárd Weninger</i>	6'20"
10	Kajetan Tyl (Rainer M. Rilke) <i>Csaba Szegedi</i> – bariton / baritone, <i>Péter Somogyi</i> – hegedű / violin <i>Kousay H. Mahdi</i> – gordonka / cello, <i>Zoltán Gyöngyössy, Gergely Ittész</i> – fuvola / flutes <i>András Horn, László Kiss Gy.</i> – klarinét / clarinets, <i>István Hartenstein</i> – fagott / bassoon Álmatlanság és végre álom / Dreamlessness and at last Dream	4'10" 28'55"
11	I.	9'21"
12	II.	6'22"
13	III. <i>Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara / Hungarian Radio Orchestra</i> vezényel / conducted by <i>Tamás Vásáry</i>	13'12"

Összidő / Total time: 71'30"

Cigány (lovári) 1 és magyar 10 nyelven / Sung in Gipsy (Lovari) 1 and in Hungarian 10

Although a composer never finds a single selection fully representative of his whole oeuvre, this survey of more than an hour opens the horizon wide as far as the time of genesis and performing forces are concerned. I wonder if the listener feels any difference between the tone of the earliest (1983) and later pieces of the programme lying a decade and a half or two decades apart. To tell the truth, I do not. I believe to have found my own voice suitable for expressing what I wish to bring out in music during the years of study at the Academy of Music. I have become neither a slave to nor an ardent supporter of isms; I leave the task of elaborating so far not invented means to more adequate colleagues. I try to make public in the strongest armour of my profession I am able to learn the musical world that exists instinctively inside me.

Of the engineering and poetic components of composition I consider the latter more essential without damaging the honour of the former. To erect a sounding edifice without lyrical contents, catharsis is an insufficient task for me.

Some of the compositions on the present recording have extra-musical commentaries while in case of others words of explanation would prove to be pedantic self-analysis. In my permanent column of the periodical *Parlando* I have analyzed the masterpieces of small form in the history of music under the title *Medal Art in Music* for fifteen years continuously. Without matching myself against them, the art of medals has been the aim of my own work as well. Ever since I was a child I have heard music *speak* – expressing, of course, no concrete verbal contents. My own music speaks in the same manner and I am going to reach my goal if the listener can feel – in whatever modest form – that “the poet speaks” in the Schumannian sense.

Two of the seven items of the repertoire represent the attitude of paying homage to, commemorating deceased people, either friends I held in high esteem or unknown people I grew later familiar with. This attitude is manifest in several of my pieces. *Omaggio No. 2* commemorates the excellent composer of Szeged, the loveable man *István Vántus* on the fifth anniversary of his death and does so with string orchestra, the setting he himself mourned his lost brother with. The cantata including the name of *Kajetan Tyl* in its title is about the Czech poet and playwright whose miserable room inspired the Prague-born *Rilke*, when he saw it at an ethnographic exhibition, to write a moving poem quoting the song of one of Tyl’s plays: *Kde domov můj* – Where is my home. This song has become the Czech national anthem still used. I have brought the musical motives of the anthem in a new connection with each other. The poem has been set to music so as to allow it to be sung in the German original as well as in Czech and Hungarian translations. The Hungarian version was made by my mother, *Eszter Tóth* decades before.

The Tyl-cantata fits into the line of works I reach out not only for individuals but other peoples as well. The notion of solidarity between the peoples of the world has sprung from my soul since my early childhood and manifests itself constantly in my music. In some instances the inspiring source is some concrete folk music – such as the Gypsy folksong with the words *Căra luma phirav* (I Wander the World) – I got from the poet *Károly Bari* when he encouraged composers to write music on songs he had collected. I would not be ashamed of using the word arrangement as a designation of genre for I have found pleasure in making new-style folksong arrangements for the

radio as well as “interpreting” English, French, Scottish, Peruvian songs with accompaniment. Yet *Căra luma phirav* is not an arrangement but an original composition based on a folksong. Is it a fantasia? Is it a paraphrase? Probably both, particularly until the song in the original, spirited rendition of a Gypsy woman of Zalaegerszeg can be heard. After the solo of the first two verses the instruments return stealthily into the pauses before the closing line characteristic of Gypsy folksongs. In these instrumental pronouncements that enter into dialogue with, comment the words of the song I identify myself with the singer’s sorrow over the exile. “I’ll tell you as best as I can” – muttered Edit Kolompár before singing. – I have answered the way I can – I could say in the closing bars. At the premiere clarinet and piano were companions, later we tried out the piece with a bass flute as well whose veiled tone colour suites the song better.

“Speaking” music is related to folk music declamation in many of my pieces, such as *Sírató* (Lament), the middle movement of my piece for viola solo entitled *Ének, hajolj ki ajkamon* (Songs, Float from my Lips) dedicated to Rivka Golani’s art and virtuosity which, although not relying on folksongs in any of its notes, recalls none the less a typical layer of Hungarian folk music. The Dorian melody in a bell-like passage of the first movement of *Adagio and appassionato* is also of the sort; its motives allow several peoples to recognize their own music.

Ének, hajolj ki ajkamon (Songs, Float from my Lips) is a quotation from one of Attila József’s fragments. Though the work has nothing to do with the poet, the quotation expresses more eloquently than my own words my desire to *sing*

even on instruments. Singing is namely the elevation of speech: the higher it rises above textual communication through the change of pitch, the deeper it digs into the subconscious. I do not quote examples for it: all my compositions on the CD illustrate this striving and so do the rest not recorded here.

The melodies of some of the pieces are easy to follow; others unfamiliar to ears unaccustomed to the various music forms of the last hundred years would not be called melodies at all. Examples of the former are *Gemini gitárok* (Gemini Guitars) and the closing movement of *Álmatlanság és végre álom* (Dreamlessness and at last Dream). Light music – may be the verdict of those who miss modernity from it. Light and serious are merely a matter of elaboration today, and these movements were made with the fastidiousness of serious music in formal aspect and motive construction alike. Concretely they do not remind – I do hope at least – of any earlier era, the various trends of the history of music fluctuate in them at most.

Does my music betray traditionalism? I admit that the history of music is important to me, I refer to it (often with quotations in pieces not recorded here), and it inspires me. Yet I also argue with tradition. The conclusion of *Gemini Guitars* puts the question: is the typical Spanish sound of the instrument the only genuine guitar idiom? If you hear the question cast into sounds there, if you get tuned to the “speech-like quality” of my music, if you recognize me in a third piece after having listened to two, I am on the right path.

Máté Hollós

English Translation by Erzsébet Mészáros

Noha egy szerző egyetlen válogatást sem tekint munkája egészét kerek felmutatónak, e bő órányi szemle keletkezési idő és apparátus szempontjából tágra nyitja a látóhatárt. Kíváncsi vagyok, a hallgató talál-e különbséget a műsor legkorábbi (1983-as) és a másfél-két évtizeddel későbbi darabjainak hangvétele között? Megvaló: én nem. Már zenekadémiai éveimben megtalálni véltem hangomat, amely alkalmas annak kifejezésére, amit a zenében érzékeltetni szeretnék. Nem lettem rabja, de lelkes híve sem izmusoknak, alkalmasabb kollégákra hagyom a még feltálatlan eszközők kimunkálását. A bennem ösztönösen jelen lévő zenei világot a szakma általam megtanulható legerősebb vértzetében igyekszem nyilvánossá tenni.

A zeneszerzés mérnöki és költői összetevője közül az előbbi becsléletét nem csorbítva az utóbbi a fontosabb számomra. Lírai tartalom, katarzis nélkül hangzó épületet emelni nem elégséges feladat a számomra.

A lemezen hallható kompozíciók némelyikéhez tartozik zenén kívüli kommentár, mások esetében csak tudalékos önelemzés lenne a magyarázó szó. A *Parlando* folyóiratban másfél évtizede folyamatos rovatomban „Éremművészet a zenében” címmel elemzem kis formák zenetörténetiremezeit. Ezekhez nem mérve magam, az éremművészet a céloom saját munkáiban is. Gyermekkorom óta *beszél*ni hallok a zenét – persze, nem konkrét verbális tartalommal. Az én zeném ugyanígy beszél, s akkor érem el céloamat, ha a schumann értelemben úgy érezheti a hallgató – akármily szerény formában is –, hogy „a költő szó!”.

A hét műsorszám közül kettő képviseli a darabjaiban több helyütt megnyilvánuló tiszteletadó, emlékező odafordulást a barátként becsült vagy

csak az ismeretlenségből hozzám közel került néhai személyek iránt. Az *Omaggio No. 2* a Szegeden élt kiváló zeneszerzőre és szeretni való emberre, *Vántus Istvánra* emlékezik halála 5-ik évfordulóján, vonószekaron, amely hangszerapparátuson ő maga siratta elvesztett bátyját. A *Kajetan Tyl* nevét címébe foglaló kantáta pedig a cseh költő-színműírőről szól, akinek szegényes szobácskáját egy néprajzi kiállításon látva a prágai születésű *Rilke* meghatott verset írt. Ebben idézi Tyl egyik színművének betétdalát: *Kde domov můj* – hol a hazám? –, amelyből a máig használatos cseh himnusz vált. E himnusz zenei motívumait új összefüggésbe hozom egymással. Úgy zenésítettem meg a verset, hogy német eredetiben, cseh, illetve magyar fordításban egyaránt énekelni lehessen. A magyarázat évtizedekkel korábbról édesanyám, *Tóth Eszter* műve.

A Tyl-kantáta azon darabjaim sorába illeszkedik, amelyekben nemcsak egyes emberek, hanem más népek irányába is nyújtogatom kezem. Kora gyermekkoromtól lelkezik belőlem a világ népeinek összetartozása. Zenémben ez is rendszeresen megnyilvánul. Van, ahol konkrét népzene az ihlető forrás – mint a *Cára luma phírav* (Járom a világot) szövegű cigány népdal, amelyet *Bari Károly* költőtől kaptam, amikor zeneszerzőket arra biztatott, komponáljanak az általa gyűjtött dalok felhasználásával. Nem szégyellném a feldolgozás műfajmegnevezést, hiszen kedvemet leltem akár újszerű rádiós népdalfeldolgozások készítésében, akár angol, francia, skót, perui dalok kísérettel való „interpretálásában”. De a *Cára luma phírav* nem feldolgozás, hanem népdalra épülő önálló kompozíció. Fantázia? Parafrázis? Bizonyára mindkettő. Főleg addig, amíg meg nem szólal a zalaegerszegi cigányasszony eredeti átélt előadásában az ének. Az első két versszak

szólója után a cigány népdalokra jellemző záró-sor előtti szünetekbe visszaszűremkednek a hangszeresek. Ezekben az énekkel párbeszédbe elegyedő, annak szavait kommentáló instrumentális megszólalásokban azonosulok a dal énekesének a számkivetettség miatt érzett fájdalomával. „Mondom nektek, ahogy tudom” – dünyögte az éneklés előtt Kolompár Edit. – „Válaszoltam, ahogy tudok” – mondhatnám e záróütemekben. A bemutatón klarinét volt a zongora társa, később kipróbáltuk a darabot basszusfuvolával, amelynek fátyolosabb hangszíne jobban illik az énekhez.

A „beszélő” zene nem egy darabomban rokonul népzenei deklamációval. Ilyen az *Ének, hajolj ki ajkamon* Rivka Golani művészetének és virtuozitásának ajánlott mélyhegedű szólódarabom középtétele, a *Sírató*, amely egyetlen hangjában sem támaszkodik népdalra, mégis a magyar népzene egy sajátos rétegét idézi meg. De ilyen az *Adagio és appassionato* első tételében egy harangzósszerű szakaszban felhangzó dór hangnemű dallam, amelynek motívikájában több nép is saját zenéjére ismerhet.

„Ének, hajolj ki ajkamon” – József Attila egyik töredékéből származik az idézet. A műnek nincs köze a költőhöz, de a vágyamat saját szavaimnál ékeesebben fejezi ki: akár hangszeresen is *énekelni* szeretnék. Az ének ugyanis a beszéd elemelkedése: amennyivel a szövegi közlésnek hangmagas-

ság-változás révén fölé hatol, annival mélyebbre és a tudat alá. Erre nem hozok példát: a lemezen található valamennyi kompozícióm illusztrálja e törekvést, miként az itt nem hallható többi is.

Adódnak a darabok némelyikében könnyebben követhető melódiák és olyanok is, amelyeket az utóbbi száz év különféle zenéjében nem edzett fül talán nem is nevezné dallamnak. Az előbbire példa a *Gemini gitárok*, valamint az *Almatlanság és végre álom* zárótétele. Könnyűzene – vádolhatja, akinek hiányzik belőle a modernség. Könnyű és komoly fogalma ma megmunkáltság kérdése, e tételek pedig formai és motívikai szerkesztés szempontjából egyaránt a komolyzene igényrendszerével készültek. Konkrétan pedig – remélem – nem emlékeztetnek egyetlen előbbi korra sem, legföljebb a zenetörténet különböző áramlatai keringenek bennük.

Hagyománytisztelet hallható ki zenémből? Nem tagadom, fontos számomra a zenetörténet, utalok rá (a lemezen nem szereplő más darabjaimban nemegyszer idézetekkel is), meghihet. De vitatkozom is a hagyománnyal. A *Gemini gitárok* vége azt kérdezi: a hangszer jellegzetes spanyolos hangja lenne-e az egyetlen igazi gitár-nyelvezet? Ha hallják az ott hangokba öntött kérdőjelet, ha ráhangolódnak zeném „beszédességére”, ha két darab után egy harmadikban rám ismernek, jó úton járok.

Hollós Máté

1 Cara luma phírav

Phenav tumenge, szár zsanáv!

Jaj, folj, mama, folj
'a Zalako páji, ja!
Szanda 'kaszte folj?
Szanda muro népo.

Ke, engedelmo mangav,
vi me le romendár, jaj,
ke paje vóla lasz ma
de le phrálengi vója!

Ke, cára luma phírav,
bajo te ná kerav, jaj,
ke me bajo kerav,
háloj le séreszke!

Ke, soha te ná mérav,
mindig te mulatínav, jaj,
mindig vója te kerav
le but le romenge!

10 Kajetan Tyl

Rainer M. Rilke

Dalát, Kde domov můj, ím itt
Írta hát szegény Tyl. Valóban
Múzsza-kegyencet földi jóbán
A sors nem sokban részesít.

Szoba – csak szárnyalásra jó,
Nyújtózás nem fér négy falába.
Íróasztalnak egy faláda,
Szék, ágy, feszület, csobolyó.

De ő cseh honját semmi új
Hazára nem cserélte volna
Aranyért sem. Akárho szólna,
„Én maradok, kde domov můj.”

Tóth Eszter fordítása

Járom a világot

Mondom nektek, ahogy tudom!

Jaj, folyik, anyám, folyik
a Zalának vize, jaj!
Ki miatt folyik?
Az én családom miatt.

Mert, engedelmet kérek
én is a cigányoktól, jaj,
mert, megint kedvet kaptam
de a testvérek kedvt!

Mert, országot-világot járok,
bajt nehogy csináljak, jaj,
mert én (ha) bajt csinálok,
vége az életemnek!

Mert, soha nem haljak meg,
mindig mulassak, jaj,
mindig kedvet csináljak
a sok cigányoknak!

Kajetan Tyl

Rainer M. Rilke

Da also hat der arme Týl
sein Lied „Kde domov můj“ geschrieben.
In Wahrheit: Wen die Muses lieben,
dem gibt das Leben nicht zuviel.

Ein Stübchen – nicht zu klein dem Flug
des Geistes; nicht zu groß zur Ruhe. –
Ein Stuhl, als Schreibtisch eine Truhe,
ein Bett, ein Holzkreuz und ein Krug.

Doch wär er nicht für tausend Louis
von Böhmen fort. Mit jeder Faser
hing er daran. – „Ich bleibe lieber,“
hätt er gesagt, „kde domov můj.“

I Wander the world

I'll tell you as best as I can.

The river's flowing, mother,
alas, the Zala water!
Who's it flowing for?
For my family.

For I'm taking leave
alas, from the gypsies,
for again I've caught the mood
yes! the mood of my brothers!

For I wander the world,
alas, so I won't make trouble,
because for me, if I cause trouble,
my life will be over!

No, I shall never die,
happy, I'll always be merry making,
I'll always bringing cheer
to all the gypsies!

*English Translation by
Paul Merrick*

Kajetan Tyl

Rainer M. Rilke

So this is where poor Týl his song,
'Kde domov můj,' did write.
In truth, he whom the Muses love
Have very little in life.

A room – not too small for a flight
Of fancy; nor too big for repose –
A chair, a trunk for a desk,
A bed, a wood crucifix and a mug.

But he would not for a thousand
pieces of gold give up his Bohemia,
So attached he is. 'I prefer to stay';
'kde domov můj,' he is wont to say.

*English Translation by
Miklós Bodóczy*

Recording producer: Gusztáv Bárány [1]–[10], László Matz [11]–[13]

Balance engineer: Gábor Buczkó–István Horváth [1], János Györi [2]–[4], [7]–[10], Sándor Jenei [5], [6], [11]–[13]

Edited by Gusztáv Bárány [1]–[4], [7]–[10], Mariann Czéh [5], [6], [11]–[13]

Recorded at Hungaroton Studio on 2007 [2]–[4], [7]–[8], [9], [10],

and at Hungarian Radio on 16 June, 2005 [1], 11 August, 1997 [5]–[6], 28 February, 2000 [11]–[13]

Scores: Akkord Music Publishers [1], [7]–[9], [11]–[13], Editio Musica Budapest [2]–[4], manuscripts [5]–[6], [10]

Front cover: design by Péter Nagy • Booklet editor: Enikő Gyenge

© 2007 HUNGAROTON RECORDS LTD. • Made in Hungary

Máté HOLLÓS

(Photo by Andrea Felvégi)

Máté HOLLÓS

(1954)

SONGS, FLOAT FROM MY LIPS

[1]	Căra luma phirav / I Wander the World 7'19"
	<i>Edít Kolompár</i> – voice (tape), <i>István Matuz</i> – bass flute
	<i>Emese Virág</i> – piano
[2]–[4]	Songs, Float from my Lips 5'02"
	<i>Rivka Golani</i> – viola
[5]–[6]	Gemini Guitars 9'32"
	<i>Péter Katona, Zoltán Katona</i> – guitars
[7]–[8]	Adagio ed appassionato 9'42"
	<i>Péter Somogyi</i> – violin, <i>Zoltán Gyöngyössi</i> – flute
	<i>Emese Virág</i> – piano
[9]	Omaggio No. 2 (In memoria di István Vántus) 6'20"
	<i>Weiner Chamber Orchestra</i> , conducted by <i>Richárd Weninger</i>
[10]	Kajetan Tyl (Rainer M. Rilke) 4'10"
	<i>Csaba Szegeði</i> – baritone, <i>Péter Somogyi</i> – violin
	<i>Kousay H. Mahdi</i> – cello, <i>Zoltán Gyöngyössi, Gergely Ittész</i> – flutes
	<i>András Horn, László Kiss Gy.</i> – clarinets
	<i>István Hartenstein</i> – bassoon
[11]–[13]	Dreamlessness and at last Dream 28'55"
	<i>Hungarian Radio Orchestra</i> , conducted by <i>Tamás Vásáry</i>

Total time: 71'30"

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Sponsored by
THE MUSICAL BOARD OF THE NATIONAL CULTURAL FUND

Megnevezés: hangzó CD
Forgalmazta:
Hungaroton Records Kft.
1126 Bp., Nagy Jenő u.12.
Számzási hely: EU

Notes in English and texts
Magyar nyelvű ismertetővel és szöveggel

COMPACT
disc
DIGITAL AUDIO

© 2007 HUNGAROTON RECORDS LTD.
<http://www.hungaroton.hu/>
e-mail: classic@hungaroton.hu